

3. Організація майбутнього: майбутнє настало. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/human-capital/articles/human-capital-trends-2017-1st-trend.html>
4. Nadler-Tushman Congruence Model. URL: <https://www.toolshero.com/management/nadler-tushman-congruence-model/>
5. Chapter 4 – high performance work systems. URL: <https://fhsu.pressbooks.pub/hr-fundamentals/chapter/chapter-4-high-performance-work-systems/>

Mykolaichuk I.P., PhD.,
Associate Professor of Management Department,
State Trade and Economic University
mykirina@ukr.net

THE ROLE AND FEATURES OF THE FUNCTIONING OF HIGHLY EFFICIENT ORGANIZATIONS IN MODERN CONDITIONS

Abstract. The essence and significance of a highly efficient organization in the modern realities of business development are outlined. The main structural elements of highly effective organizations and signs of their activity are substantiated. The features of the Nadler-Tashman congruent model of organizational diagnostics, its components and a step-by-step implementation plan are analyzed.

Key words: Highly effective organization (HPO), organization of the future, congruent model of organizational diagnostics.

Мовчанюк А.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Уманський національний університет садівництва
anastasiyamov@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено основну мету інноваційного розвитку АПК якою є підвищення технологічного та технічного рівнів виробництва та переробки сільгосппродукції на базі якісно нової технології. Розкрито державне регулювання інноваційного розвитку АПК регіону та названо основні причини недонадходжень інновацій до АПК. Запропоновано модель державної підтримки інноваційного розвитку сільського господарства.

Ключові слова: аграрний сектор; інноваційна діяльність; державне регулювання; ефективність.

Актуальність. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України важливим питанням є пошук шляхів ефективного функціонування продовольчого ринку країни. Серед багатьох нерозв'язаних проблем гостро постає проблема підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. Перетворення агропромислового сектору на високоефективний, конкурентоспроможний сектор економіки держави – це питання здатності агропромислового комплексу країни інтегруватися у світовий аграрний ринок.

Сьогодні розвиток агропромислового комплексу цілком і повністю визначається інноваційно-інвестиційною політикою держави, де в умовах трансформації особливого значення набуває розробка і реалізація інноваційних проектів, які сприяють вирішенню проблеми імпортозаміщення основних продовольчих товарів, підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, зростанню попиту на інноваційну продукцію.

Питанням розвитку та забезпечення інноваційних процесів в Україні особливу увагу приділили такі вчені, як: Г.Андрощук, Л.Антонюк, І.Бланк, Т.Бондарук, В.Зянько, В.Ільчук, П.Курмаєв, В.Микитенко, О.Мітал, І.Павленко, В.Савченко та інші. Наукове опрацювання проблеми розвитку державного регулювання розвитку агропромислового комплексу значною мірою системно забезпечено такими науковцями, як: В.Андрійчук, Л.Васільєва,

Г.Калетнік, М.Малік, О.Могильний, Г.Павлова, П.Саблук, О.Шпичак та ін. Проте питання активізації та ефективного управління інноваційною діяльністю в агропромисловому комплексі України залишаються малодослідженими і потребують подальшого розвитку та вдосконалення, що й обумовило актуальність теми дослідження.

Постановка задачі. Мета дослідження полягає у розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо напрямків та основних аспектів інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні.

Результати. Аграрний сектор України є органічною частиною економіки країни, основним завданням функціонування якого є забезпечення продовольчої безпеки країни та її експортного потенціалу. Він охоплює три чверті території України, на якій проживає третина населення і формується близько 60 % фонду споживання та створюється 10 % валового внутрішнього продукту.

Розвиток сільського господарства обумовлюється природно-географічними і соціально-економічними чинниками. До них належать сприятливі агрокліматичні умови для його розвитку в Україні. Так згідно статистичних даних площа сільськогосподарських угідь України становить 42 млн гектарів або 70 % земельного фонду країни. При цьому 78,9 % цього масиву становить рілля і багаторічні насадження, 13,0 % – пасовища, 8,4 % – сіножаті.

Економічні характеристики виробництва в аграрному секторі, тобто результати господарювання, засвідчують загалом позитивну динаміку зростання, проте нестабільну. Валова продукція по Україні зростає (табл.1), і це дає підстави стверджувати про певну інновативність в результатах господарювання. При цьому зростання вартості валової продукції сформувалося як стійка перспективна тенденція, проте це зростання монокультурне у рослинництві та вибіркове у тваринництві.

Таблиця 1

Динаміка валової сільськогосподарської продукції в Україні за 2010–2020 рр.,
(у постійних цінах 2016 р., млн грн.)

	2010 р.	2015 р.	2020 р.
Продукція сільського господарства	467474,7	596832,8	612121,5
Продукція рослинництва	329646,3	453016,9	473377,0
Продукція тваринництва	137828,4	143815,9	138744,5
Вироблено продукції сільського господарства всіма категоріями			
на одну особу, грн	10191	13930	14663
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис.грн.	1124,4	1437,9	1481,7

Аграрна сфера України є визначальною в економіці країни, тому її розвиток повинен орієнтуватися на сучасні досягнення науки, техніки та новітні технології, що можливо тільки з впровадженням і поширенням інноваційної діяльності в сфері агропромислового виробництва.

Активізація інноваційної діяльності в аграрній сфері України є актуальною й необхідною передумовою забезпечення та утримання конкурентних переваг країни, оскільки сучасний аграрний сектор економіки трансформується в наукомістку галузь виробництва. На даному етапі розвиток інноваційної сфери є основою подолання кризової ситуації, адже нові технології дозволяють нарощувати обсяги виробництва та підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності виробленої продукції у довгостроковій перспективі.

Інноваційний розвиток є єдиною реальною основою соціально-економічних перетворень у сільському господарстві. Досвід розвинених країн в останні роки переконливо показує, що підвищення ефективності агропромислового виробництва досягається переважно за рахунок активізації інноваційної діяльності, тобто успішного

функціонування науково-технічної сфери галузі. Кінцевим результатом інноваційної діяльності є створення інновацій та їх освоєння безпосередньо у виробництві, що буде сприяти систематичному і більш прогресуючому організаційно-економічному, технічному і технологічному відновленню агропромислового виробництва і підвищенню його ефективності.

Проте, сьогодні на підприємствах АПК у багатьох випадках продовжує використовуватись морально застарілі засоби виробництва, що припускають у свою чергу використання спрощених технологій як у самому сільському господарстві, так і в суміжних з ним галузях переробки, зберігання і реалізації аграрної продукції, що неминує веде до значного зниження продуктивності праці в порівнянні з кращими світовими аналогами.

Основними факторами, які негативно впливають на інноваційний розвиток АПК України є:

- залучення зовнішніх інновацій, які зазвичай, є більш дешевими і менш ризикованими, аніж створення нового інноваційної продукції, що знижує стимули на створення внутрішнього інноваційного продукту;
- слабкий захист прав інтелектуальної власності;
- інноваційна продукція виготовляється за допомогою освоєних технологій, що не дозволяє створювати нову продукцію та реалізовувати інноваційні проекти;
- зниження рівня наукового та інноваційного потенціалу;
- скорочення бюджетного та приватного фінансування наукових досліджень і розробок;
- неефективна кредитна політика щодо фінансування інноваційних проектів;
- зниження стимулів для інноваційного підприємництва;
- низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури для підтримки виробництва та комерціалізації.

Для подолання відсталості інноваційного розвитку АПК необхідна державна інноваційна політика, заснована на глибокому аналізі світового досвіду інноваційного розвитку, особливостей і тенденцій соціально-економічного і науково-технічного розвитку економіки, її інноваційного потенціалу, визначенні можливостей взаємодії учасників інноваційного процесу (рис.1). Також необхідний пошук і створення таких організаційних форм інноваційної діяльності, які забезпечували б ефективну взаємодію її учасників, безперервність і єдність процесу створення та комерціалізації інноваційного продукту.

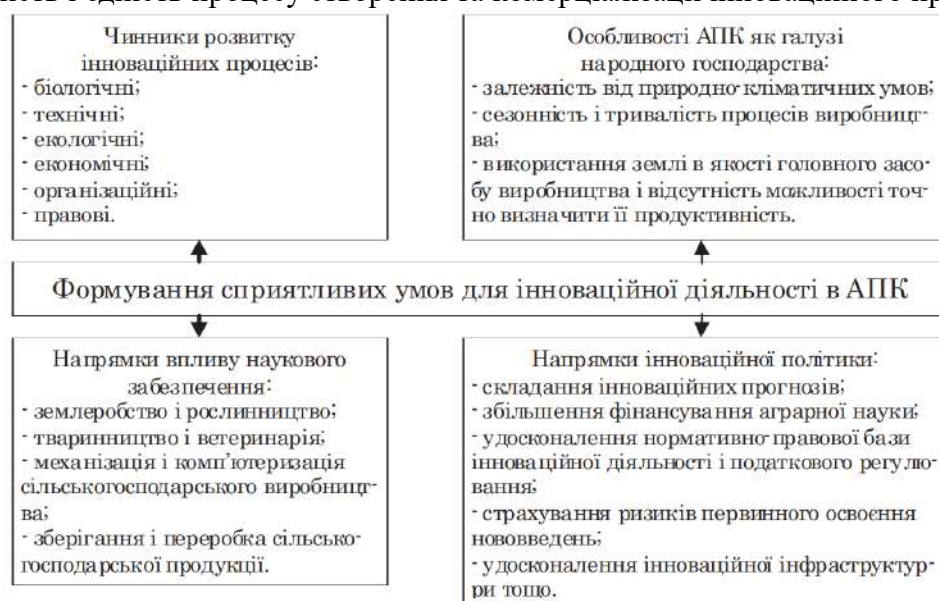

Рис. 1. Основні складові формування сприятливих умов інноваційної діяльності АПК

Подальший розвиток агропромислового комплексу України з використанням інноваційних технологій розвитку нерозривно пов'язаний із запровадженням державного регулювання даної сфери. Створення сприятливого інноваційного клімату та сприяння комерціалізації результатів інноваційної діяльності у агропромисловому комплексі потребує реалізації методів прямої та непрямой державної підтримки.

Методи прямої державної підтримки передбачають: фінансування інноваційної діяльності за рахунок бюджетних коштів; інвестування бюджетних коштів у венчурні фонди, що беруть участь у реалізації інноваційних проєктів; здійснення цільових державних закупівель інноваційної продукції (послуг, технологій); фінансування бізнес-інкубаторів, технопарків та інших об'єктів інноваційної інфраструктури; розміщення державних замовлень на проведення наукових досліджень і розробок; формування наукової інфраструктури; надання державних гарантій та пільгових кредитів тощо.

Методи непрямой державної підтримки інноваційного розвитку АПК переважно орієнтовані на інтереси суб'єктів, які реалізують наукові досягнення, потребують значно меншого фінансування за рахунок бюджетних коштів. До таких методів відносяться: податкові пільги для підприємств і організацій, що задіяні в інноваційному процесі; методи прискореної амортизації обладнання, що використовується в інноваційній діяльності; забезпечення на законодавчому рівні захисту прав інтелектуальної власності та авторських прав; створення та розвиток виробничо-технологічної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, технопарків), що має полегшити комерційне використання результатів інтелектуальної діяльності.

Інноваційний розвиток агропромислового комплексу можливий лише в стабільному макроекономічному середовищі з урахуванням ефективних економічних реформ в суміжних сферах діяльності (зокрема, освіти, фінансовій, зовнішньоекономічній, інвестиційній, інформаційній та інших сферах).

Участь держави в інноваційному процесі має базуватися на чіткому алгоритмі та розумінні необхідності оптимального поєднання методів і способів державного, ринкового та публічного регулювання розвитку інноваційної діяльності.

Основними напрямками організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку АПК в Україні є:

- ресурсний – дозволяє здійснювати інноваційний процес на основі забезпечення різного роду ресурсами (матеріальними, нематеріальними, фінансовими, кадровими та ін.);
- нормативний – сукупність законодавчих і нормативних актів, що регулюють інноваційний розвиток в АПК та економіці в цілому за всіма напрямками діяльності учасників інноваційного процесу;
- методичний – включає комплекс методик функціонування та розвитку системи інноваційного розвитку АПК та її підсистем, а також методів та способів проведення інноваційної діяльності та функціонування агропромислового комплексу;
- інформаційний – сукупність інформаційних даних для проведення інноваційної діяльності та розвитку АПК, а також забезпеченість інформаційними системами і технологіями;
- науково-освітній – включає адаптацію освітніх програм підготовки та перепідготовки фахівців до сучасних вимог і умов інноваційного розвитку, розвиток науково-дослідницьких організацій, сприяння взаємозв'язку науково-освітньої та виробничої сфери;
- техніко-технологічний – полягає в сприянні доступності підприємствам агропромислового комплексу сучасної техніки та технологій на основі розвитку ринку інтелектуальної власності та обміну технологіями;
- консультаційний – визначається можливістю аутсорсингу фахівців для розробки та супроводження інноваційних проєктів;

- маркетинговий – полягає у доступі суб'єктів інноваційного процесу до результатів маркетингових досліджень та розвитку інноваційного маркетингу.

При цьому важливим є при регулюванні інноваційної діяльності агропромислового комплексу створення та розвиток інноваційних кластерів, які дозволяють реалізувати усі стадії інноваційного процесу – від генерації ідеї до створення інновацій та впровадження у виробництво.

Висновки. Отже, проаналізувавши сучасний стан інноваційного розвитку агропромислового комплексу України, можемо виділити наступні основні стратегічні пріоритети подальшого розвитку АПК на рівні держави:

- формування і утвердження національної ідеї агропромислового виробництва як базової галузі для досягнення національного добробуту;
- визначення пріоритетів державної аграрної політики з урахуванням ідеї спеціалізації агропродовольчого комплексу, відповідно до його природно-економічного й ресурсного потенціалу для формування галузі як загальнонаціонального бренду;
- безумовна підтримка вітчизняної аграрної науки і освіти всупереч світовим тенденціям їх глобалізації;
- підтримка аграрних підприємств, які сприяють впровадженню інновацій у розвиток сільських територій і виробляють продукцію відновлюваного, екологічно спрямованого типу;
- стимулювання інновацій у переробну галузь і розвиток інфраструктури;
- вироблення стратегії переходу від постачання на зовнішні ринки аграрної сировини до продукції з високою доданою вартістю;
- поступове перетворення України, її аграрного сектору, на загальнодержавному і регіональному рівні, у світовий «центр» розвитку сталого агрогосподарювання з розвинутим екоземлеробством, біоенергетикою тощо;
- введення аграрної галузі в систему національних пріоритетів її розбудови як безумовного гаранта національної безпеки в економічній, соціальній, екологічній, інноваційній сферах людської життєдіяльності.

Ефективне функціонування і розвитку агропромислового комплексу – важливе питання на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України. Перетворення агропромислового комплексу у високоефективний, конкурентоспроможний сектор економіки держави є визначальним фактором успішного інтегрування аграрного сегменту економіки країни в світовий аграрний ринок.

Список використаних джерел

1. Кодола О.М. Принципи формування організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку України / О.М. Кодола// Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв: Видавничий дім „Гельветика”, 2014. – С. 274-276.
3. Левченко Н.М. Форми та методи державної підтримки інноваційного розвитку АПК // Актуальні проблеми державного управління.– 2017.– №2. – С. 87–96.
4. Рибачук В.П. Формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва регіону: теоретичні засади і визначення / В.П. Рибачук // Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики. – Вінниця, 2016. – № 10. – С. 39 – 47.
5. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2020 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/pub20_u.htm

Movchaniuk A.V., PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management,
Uman National University of Horticulture
anastasiyamov@gmail.com

CONCEPTUAL BASES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

Summary: *The global experience provides significant evidence on the objective need to transfer the agricultural production to the intensive, innovative stage of further development. The relevance to shape the model of innovative development management for the agroindustrial complex in Ukraine is demonstrated. A model of state support for the innovative development of agriculture is suggested.*

Keywords: *agricultural sector; innovative activity; state regulation; efficiency.*

Нестеренко І. В., к.с.н.,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет
irina0nesterenko@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. *Глобальні екологічні виклики сьогодення та вимоги трансформації ведення економічної діяльності вітчизняних підприємств, на засадах сталого розвитку, зумовлюють необхідність впровадження систем екологічного менеджменту, які побудовано на функціональних і системних стандартах забезпечення екологічної безпеки бізнесу.*

Ключові слова: *екологічний менеджмент; стратегічне управління; екологічна безпека підприємства.*

Актуальність. В умовах загострення екологічних проблем, порушення стійкості еколого-економічної системи бізнесу питання формування ефективних засад забезпечення управління екологічною безпекою підприємства набувають особливої актуальності. Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є впровадження системи екологічного менеджменту, який не тільки сприяє мінімізації негативного впливу діяльності підприємств на навколишнє середовище, але й виконує функції стимулювання екологічних інновацій.

Постановка задачі (мета). Метою даного дослідження є визначення ролі та формування організаційних засад системи екологічного менеджменту, з метою досягнення балансу між економічними інтересами підприємства як економічного суб'єкта і екологічними, соціальними і споживчими інтересами суспільства в цілому.

Результати. В основу сучасного екологічного менеджменту покладено принципи пріоритетності вирішення екологічних проблем, економічної мотивації та відповідальності за екологічні наслідки, що виникають у результаті прийняття управлінських рішень, щодо забезпечення екологічної безпеки підприємства. Головною метою, при цьому, є охорона та збереження природних ресурсів, а саме: обмеження викидів шкідливих речовин в атмосферу та водне середовище, створення виробничої середовища, яка забезпечує нормальний стан здоров'я працівників підприємства та споживачів продукції [1, с.221].

Слід зазначити, що існує багато підходів до трактувань науковців щодо екологічного менеджменту, зокрема, що – це ініціативна і результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямованих на досягнення їхніх власних екологічних завдань, програм та проектів, розроблених на основі принципів екологічної ефективності [2, с.168]. Згідно Кембриджського словника, екологічний менеджмент - це система управління, яку компанія використовує для того, щоб переконатися, що вона робить усе можливе для захисту навколишнього середовища та дотримується всіх законів, що стосуються навколишнього середовища [3]. Також цікавою є думка, що екологічний менеджмент – це сукупність принципів, методів, форм, прийомів, засобів управління виробництвом та виробничим персоналом підприємства з метою досягнення високої еколого-економічної ефективності виробництва [4, с. 117].